

Flexibel fyrkantighet möter meningslös skötsamhet

– tidens betydelse för interaktionen i institutionsvård.¹

Docent Lina Ponnert och Professor Kerstin Svensson, Lunds universitet, Socialhögskolan

Abstract

Every year, over 1,000 children and young people, between the ages of 8 and 20, are placed in special youth homes in Sweden due to criminality, substance abuse or "other socially destructive behaviour". This article is based on interviews with youth and staff about what happens at the institution and how they regard the purpose of the stay in a facility that has the character of a total institution, in Goffman's understanding. With support in Adam's theories about time rhythms and Abbott's concepts of time/event, we analyze how staff and youth cooperate in creating institutional life where they share the space, while having distance from each other and avoid creating closeness as their interaction is limited in time. Due to several parallel time rhythms affecting their everyday life and time at the institution the young people develop an approach between resisting or developing what can be termed as "meaningless diligence". Everyday life becomes easier to manage if they follow what the staff say, but they cannot see that it leads to a better future. The staff describe an approach where they are careful both to follow rules and to make constant individual and situational exceptions, a "flexible rigidity" to fixed rules and time-schedules, to deal with specific events and needs. Together they maintain institutional life and the young people are adapted to the situation here and now, not to the life outside or after the institution.

Key words:

Institutional care, interaction, time, youth care, total institution
Institutionsvård, interaktion, tid, ungdomsvård, total institution

Denna artikel handlar om omsorg och behandling på särskilda ungdomshem i Sverige. I fokus är ungdomarnas och personalens tidsrytmer och förhållnings-sätt till varandra och till institutionen. Vi tolkar deras berättelser utifrån hur

1. Title in English: Flexible rigidity meets meaningless diligence: time and interaction in institutional care.

de talar om tid, för att på så sätt ge en ytterligare dimension till och fördjupa förståelsen av det som sker på dessa institutioner.

De låsta institutioner i Sverige som kallas särskilda ungdomshem tar emot unga för vård på uppdrag av socialtjänsten, efter beslut om tvångsvård som fastställts i förvaltningsdomstol. En del ungdomshem tar också emot ungdomar som dömts för brott i allmän domstol och som avtjänar tidsbestämda straff. I denna studie fokuserar vi de som placerats av socialtjänsten och som inte har en förbestämd sluttid för sin vistelse. Cirka 1 000 barn och unga placeras varje år på dessa institutioner. De är mellan 8 och 20 år, tonåringarna dominerar gruppen tydligt och medelåldern vid inskrivning är 16 år (Statens institutionsstyrelse, 2023). De är omhändertagna utifrån en tvångsvårdslagstiftning, Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), och institutionerna de placeras på har främst låsta avdelningar. Den vård som ges styrs av socialtjänstens beslut och planering.

Ungdomarna som omhändertas har bedömts vara i behov av låst vård för att de "utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende" (LVU §3). Nästan två tredjedelar av de som placeras på dessa institutioner har en bakgrund med kriminalitet (Statens institutionsstyrelse, 2023). De har dock inte tagits in på institutionen efter att ha dömts i straffrättslig mening och inte utifrån något tidsbestämt straff. De har fått en vårdande insats. Ungdomarna tillbringar i genomsnitt cirka sex månader på institutionen, och endast ett fåtal (10 %) vårdas över 12 månader (Statens institutionsstyrelse, 2023). Av utskrivningssamtal när de unga lämnar institutionen framkommer att de flesta är nöjda med vården och vistelsen. Cirka tre fjärdedelar tycker att personalen har förstått vad de vill ha hjälp med och att de har fått hjälp. Ännu fler uppger att de trivts på avdelningarna, liksom att det funnits någon i personalen som de haft särskilt förtroende för och de allra flesta uppger att de känt sig trygga på avdelningen. Ändå svarar 43 procent av ungdomarna också att de har blivit dåligt bemötta av personal (Statens institutionsstyrelse, 2022).

Behandlingseffekten av ungdomsinstitutioner ifrågasätts sedan lång tid tillbaka. Forskning har visat att när ungdomar med kriminellt beteende vårdas i grupp finns en spridningsrisk som gör att deras destruktiva beteende i stället kan öka (se t.ex. Buehler, Patterson & Furniss, 1966; Dishion, McCord & Poulin, 1999). Svenska studier stärker denna bild, där majoriteten av ungdomarna har visat fortsatta problem med kriminalitet efter utskrivning (se t.ex. Levin 1998; Shannon 2011), och där cirka en femtedel själva skattat att deras problem med missbruk och brottslighet ökat (Vogel, 2012). Äldre studier har också visat att den obestämda vårdtiden uppfattats som särskilt svår för unga att hantera, varmed vissa unga också uttrycker att de hade föredragit ett tidsbestämt straff (se t.ex. Levin, 1998; Palm, 2003). Det är dock inte bara en fråga om hur lång tid de unga tillbringar på institutionen, det handlar också om när denna tid infaller. Andersen och Torbenfeldt

Bengtsson (2019) använder begreppet *timely care* för att beskriva rätt vård i rätt tid, och visar hur den vård som ges till unga med komplexa behov kan vara i otakt med de behov som den unga själv anser sig ha vid olika tidpunkter på fyra olika sätt; för lite vård för sent, för mycket vård för tidigt, för lite vård för tidigt och för mycket vård för sent.

Analyser av verksamheten vid särskilda ungdomshem har ofta utgått från Goffman (1961/2009) och de karaktäristika som utgör så kallade totala institutioner, där olika krav på anpassning och underordning inom ramen för institutionens strikta ramar bidrar till att avpersonifiera de intagna. Många studier har lyft fram vardagen på ungdomsinstitutionerna som ganska händelselös, tråkig och långsam (se t.ex. Bengtsson, 2012; Hill, 2005; Palm, 2003, Pettersson 2021a; Wästerfors, 2014), vilket också kan bidra till konflikter. De ungas relationer och interaktioner på institutioner präglas till stor del av motståndsstrategier, där de liksom personer i fängelsemiljö agerar som respons på den maktlöshet de upplever (jfr. Bosworth & Carrabine, 2001; Cesaroni & Alvi, 2010; Fox, 1999; Ugelvik, 2012). Risken för våldsincidenter ökar ju längre tid som institutionsvård pågår för unga (van den Tillaart et al. 2018), samtidigt kan personal och unga uppleva och förhålla sig till våld på olika sätt (Andersson 2021; Andersson & Överlien 2018). Parallellt med motståndet pågår en process av anpassning (Polvere, 2011; Polvere, 2014) och för att hantera spänningen mellan motstånd och anpassning kan de unga till och med beskriva att de blir till "någon annan" i den miljön (Enell, 2015; Enell, 2018).

Idén om integration av den unge till "normal" blivande vuxen ligger till grund för det arbete som personalen utför, men det kan finnas stora skillnader i personalens syn på hur arbetet ska utföras. Den variationen kan leda till att man enas om basala administrativa faktorer för de dagliga aktiviteterna (Ahonen, 2012; Ahonen & Degner, 2013). Personlig lämplighet och praktiska kunskaper blir viktigare inom personalgruppen än teoretisk kunskap om behandlingsmetoder (Kallenberg, 2016). Schemat och strukturen kommer i fokus, före formell kunskap om ungas behov och utveckling, eftersom det är vad alla kan enas kring. Institutionspersonalen utvecklar en form av kollektivt synsätt (jfr. Crawley & Crawley 2013), medan ungdomarna skapar en annan form av kollektivt synsätt. Personalens inbördes sammanhållning har stor betydelse för personalens trivsel och därmed för deras intresse att fortsätta arbeta på institutionen (Nylander, Bruhn & Lindberg, 2008). I den andan blir till exempel humor viktigt för personalen att skapa vardaglig interpersonella relationer med ungdomarna. Med humorns hjälp kan de skapa en relation med ungdomarna och samtidigt hantera alla maktrelaterade aspekter (Gradin Franzén & Aronsson, 2013). Detta skapar ett förhållningssätt där upprätthållandet av regler blir till en "fyrkantighet" hos personalen, medan deras individuella bemötande av ungdomarna i konkreta situationer förutsätter en flexibilitet som gör att interaktionen kan uppfattas som positiva händelser (Svensson & Ponnert, 2022). Även om det inte i längden bidrar till att uppnå önskade utfall av vården, så kan den individuella flexibiliteten bidra till en god

upplevelse i nuet. Samtidigt kan ändrade regler och olika regler beroende på personal liksom onödiga regler vara frustrerande för unga och bidra till konflikter (Pettersson 2021a), t.ex. regler om vad de unga får äta men också när de får äta (Pettersson 2021b). Ungdomarnas upplevelser av vistelsen på institutionen beskrivs då i termer av meningslös skötsamhet, de gör vad de förväntas, men ser inte riktigt någon mening med det (Ponnert, Johansson & Svensson 2020). Det som beskrivs positivt är händelser och situationer där personal och ungdomar mötts som människor, inom ramen för den struktur där de befinner sig. Också det en form av timing.

Vad är det som gör att vistelser på särskilda ungdomshem inte leder till önskat utfall, men det ändå återkommer berättelser om nöjdhet? Handlar det om timing? Har tid någon särskild betydelse här? I så fall vilken? Vi vill här rikta fokus mot olika tidsrytmer och förutsättningar som ett sätt att förstå och fördjupa analysen av de ungas och personalens förhållningssätt och upplevelser av arbetet och vården på särskilda ungdomshem.

Syfte

Syftet med denna artikel är att tillföra en ny dimension till förståelsen av omsorg och behandling på ungdomsinstitutioner genom en analys av olika tidsrytmer och tidens mening och betydelse utifrån ungdomarnas och personalens perspektiv.

Artikeln bygger på en empirisk studie med material från 2015-2017. Resultat från studien har presenteras i en rapport (Ponnert, Johansson & Svensson, 2020) och fördjupade analyser av separata teman har presenterats i artiklar (Svensson & Ponnert 2022, Ponnert & Johansson). I denna artikel vill vi framför allt fördjupa analysen av de institutionsbaserade fenomen vi benämnt som flexibel fyrkantighet och meningslös skötsamhet (författarnas egen), genom att tillföra ett tidsperspektiv i analysen.

Tiden på totala institutioner

Verksamheten vid en institution för ungdomar bygger på strukturerade scheman, dagarna följer vissa hållpunkter i tid och det finns en rytm som ska följas. Institutionslivet är i hög grad inrutat och styrt av ett förutbestämt schema för både personal och ungdomar i likhet med Goffmans (1961/2009) beskrivning av totala institutioner. Den totala institutionens ordning dominerar på ett sätt som underordnar alla individers liv. Människorna som ingår i den totala institutionen genomgår, enligt Goffman, en mortifikationsprocess där deras tidigare roller förloras och de får de roller som institutionen ger dem. Det innebär en anpassning där individen avpersonifieras och antar den givna rollen. Goffman menar också att det finns en sekundär anpassning, där

individens person tar utrymme och överskrider den givna rollen. I de situationerna finns utrymme för kontakt bortom rollerna, människa till människa. I institutionslivet ingår att saker och ting ska ske "i tid" och där är individerna tydligt underordnade rutinerna. Timingen, att det sker "i rätt tid" i relation till den enskilda individen, är något helt annat. Händelser som har betydelse kan inträffa enligt schema, men kan också, och högst sannolikt, uppstå helt oavsett schemat.

Det tidsperspektiv som används i denna studie utgår från hur sociologerna Andrew Abbott (2001) och Barbara Adam (1990; 1995; 2004) resonerat om tid. Vi tar vår utgångspunkt i Abbotts (2001) argument att forskningen i allt för hög utsträckning har fokuserat processer där verksamheter struktureras utifrån tid, utan att problematisera tidens betydelse eller varför strukturering av tid är viktigt. Vi menar att samma sak gäller i planering av verksamheter som syftar till social anpassning, även där får tidsstrukturerade processer en helt central roll. Men, som Abbott menar, i människors vardagsliv, är det vad som sker, händelserna, som är viktiga. Inte i vilken ordning de sker. Utifrån den tanken skiljer han på *Time* och *Event*, alltså mellan tid och händelse. Tid representerar här idén om struktur, att aktiviteter ska utföras i viss ordning, och händelse representerar det som görs och de människor som är involverade i det. Tiden är den objektiva planen, strukturen, medan händelsen är den subjektiva upplevelsen, erfarenheten.

Adam (1990; 1995; 2004) diskuterar hur olika tidsrytmer påverkar hur vi förstår och förhåller oss till tid och dess mening. Hon menar att kontrollen av tid, och dess koppling till pengar i västerländska samhällen, möjliggjorts av de-kontextualiseringar av tid där tiden görs mätbar och därmed kontrollerbar genom klocktid, där alla timmar ges lika värde. Tiden som strukturerande och objektiv blir en kontrollfaktor i sig. Om något är "i tid" ("*on time*") eller ej mäts i relation till en linjär objektiv kalender- och klocktid som är densamma för alla (Adam 1995). Parallellt, menar Adam (1995), finns också tidsrytmer av mer processinriktad karaktär där kontexten och olika händelser kan ha större betydelse och social mening än själva klocktiden, vilket ligger helt i linje med Abbotts (2001) distinktion mellan tid och händelse. Adam (1995) använder dock andra begrepp och talar i stället om uppgiftsorienterad tid som exempel på en tidsrytm som baseras på en mer subjektiv upplevelse, där tiden inte är förutbestämd utan styrs av när uppgift eller ett problem anses vara löst (se t.ex. Hjärpe 2022; Ingold 1995; Thompson 1967). Hjärpe (2022) lyfter även fram betydelsen av relationsorienterad tid i socialt arbete, där värdet av kontinuitet och att en stödjande kontakt tidsmässigt pågår så länge kontakten behövs och gör nytta betonas (se också Deery 2008; Hirvonen & Husso 2012), vilket också kallats processtid (Davies 1994). Davies (1994) skiljer på processtid och uppgiftsorienterad tid då hon menar att den senare tenderar att frikoppla uppgift från sammanhang medan processtid betonar tiden som ständigt insnärjd i sociala relationer. I både uppgifts- och relationsorienterade

tidsrytmer blir dock timing, att något inträffar "i rätt tid" ("in time"), mer centralt än den mätbara klocktiden (Hjärpe 2022). Timing är dock svårare att mäta och kontrollera och är baserat på en subjektiv bedömning.

Teorier om tidsrytmer hjälper oss att fördjupa analysen av samspelet mellan personal och unga på särskilda ungdomshem utifrån hur de ger mening till och förhåller sig till varandra och navigerar mellan olika tidsrytmer, beroende på sammanhang.

Material och metod

Denna artikel baseras på intervjuer med ungdomar och personal på särskilda ungdomshem om vårdens innehåll, relationerna till varandra, personalens yrkesroll och vad vistelsen och arbetet syftar till. Materialet är insamlat inom ramen för projektet Akutavdelningar på särskilda ungdomshem finansierat av Statens institutionsstyrelse. En studie av akutpraktiken ur personalens, de ungas och socialtjänstens perspektiv finansierat av Statens institutionsstyrelse. Projektet är godkänt i etisk prövning. Regionala etikprövningsnämnden i Lund dnr. 2015–98.

Projektet löpte från 2015 till 2017 och hade formen av en fallstudie vid två ungdomshem, ett för tjejer (som vi kallar A) och ett för killar (som vi kallar B). Vid varje ungdomshem ingick två avdelningar: akutavdelningarna, dvs. de som ungdomarna först kom till, var i fokus, men även behandlingsavdelningar ingick i materialet och i denna analys används materialet samlat för en diskussion om vardagen på institutionerna i stort. I det ursprungliga projektet ingick även intervjuer med och enkäter till socialsekreterare och enkäter till personal på särskilda ungdomshem samt observationer på institutionerna, det materialet används inte i denna analys. En samlad presentation av projektets empiri finns i en rapport Ponnert, Johansson & Svensson, 2020. För denna artikel har vi återvänt till materialet och gjort nya analyser med fokus på vad som framkommer om tid.

Det material som används för den här aktuella analysen är sex gruppintervjuer med totalt 16 personer ur personalgrupperna på akut- och behandlingsavdelningar vid de båda ungdomshemmen. Två-tre personer deltog i varje intervju. Intervjuerna citeras med den numrering de har i vårt material, som A1-3 och B1-3. Därtill har vi använt intervjuer med åtta ungdomar, fyra killar och fyra tjejer 15-19 år, som var placerade på dessa institutioner och hade erfarenhet av vård vid både akut- och behandlingsavdelning. Alla intervjuer handlade om de intervjuades beskrivningar av vad som skedde på institutionerna. Samtliga deltagare är informerade om studiens sammanhang och genomförande, samt om att deras uppgifter behandlas med konfidentialitet. Samtliga har samtyckt till deltagande efter att ha fått information om projektet muntligt och skriftligt och efter möjlighet att ställa frågor. Då alla ungdomar var 15 år eller äldre, har endast

den unges samtycke inhämtats (jfr 18 § lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor).

Intervjuerna har analyserats genom att vi har läst igenom dem med ny blick och sökt efter deras resonemang om tid. De sekvenser där resonemang om tid förekommit har samlats och vi har i analysen separerat resonemang om den objektiva klocktiden och om subjektiva händelser, relationer och processer. I presentationen har vi anonymiserat både institutioner och personer (fingerade namn på ungdomarna) för att på så sätt undvika att de ska kunna identifieras. De intervjuade är informerade muntligt och skriftligt om att deras utsagor kommer användas för analys av verksamheten på institutionerna och att de kommer att återges i vetenskapliga artiklar. Samtliga har fått forskarnas kontakttuppgifter så att de via oss ska kunna få tillgång till resultaten.

Ungdomarnas perspektiv

Kalendertid och klocktid är ständigt närvarande i de ungas vardag på institutionen. Ytterst är frågan hur lång vistelsen på institutionen är, hur länge ska de stanna? De intervjuade ungdomarna efterfrågar å ena sidan fasta vårdtider och menar att det skulle motivera dem att sköta sig bättre på institutionen.

Intervjuare: Har det nån betydelse, att man vet?

Gabriel, 16 år: Ja. Ja. Stor betydelse. Jag tror jag kommer vara här kanske ett halvår eller nåt sånt. Ungefär. Sen vet jag inte riktigt. Men om man är här en kort period, om jag skulle vetat, "om du sköter dig flyttar du hem om två månader" säger vi. Alltså jag skulle göra allt för att, du förstår, allting ska se så bra ut så jag kommer hem snabbare liksom. Ja. Så det har stor betydelse.

Vardagarna på institutionen är å andra sidan inrutade med fasta scheman med bestämda uppstigningstider, olika "pass" som ska göras, vilket de unga kan uppleva som fyrkantigt och onödigt strikt. De unga beskriver även hur upplevelser av äkta relationsorienterad tid är betydelsefull för deras trivsel, medan den mätbara klocktiden och hur den hanteras av personal i vardagen på institutionen ofta diskuteras i termer av rättvisa eller orättvisa.

Denise, 17 år: Alltså, vissa gör sitt jobb så här, alltså bryr sig verkligen om den personen, om flickan. Och vissa gör sitt jobb och säger jag bryr mig, fast egentligen bryr de sig inte.

Intervjuare: Hur märker man att någon bryr sig?

Denise: Man märker bara, man känner av det.

Intervjuare: En känsla liksom?

Denise: Mm. Men jag tycker de borde tänka på... det där, rättvisa. För jag skulle ringa en kompis, och en annan tjej, man får bara ringa till nio på vardagar. Hon hade snackat så jävla länge. Fem i sade jag till dem. "Jag får ringa min kompis och säga god natt bara". De sade nej. Och det finns en telefon ledig, men de sade att klockan redan var nio. Fem i nio du vet. /.../ Jag bara, "jag ska ringa". Och de bara "men lilla gumman, ser du inte hur mycket klockan är". Såna saker du vet. Hon [en annan tjej på avdelningen] satt och pratade i telefonen till tjugo över.

Institutionens struktur och regler med fasta klocktider kan beskrivas som orubbliga, men det är inte ovanligt att personal gör undantag, vilket skapar konflikter. Ungdomarna beskriver de situationerna och att de uppfattar personalens flexibilitet som orättvis. Eftersom de unga och personalen kan påverka och förhandla om klocktiden för olika aktiviteter på institutionen blir frågan om hur klocktiden fördelas och förläggs också en laddad symbol för rättvisa och likabehandling. Vårdtiden som helhet avgörs av socialtjänsten som inte fysiskt är på plats i den dagliga verksamheten och därför inte går att förhandla med i vardagen.

De unga har inget eget utrymme för flexibilitet. Rosenberg, Blondheim och Sabag-Ben Porat (2022) har i en studie visat hur mobiltelefoner för unga kan ge en känsla av flexibel tid där de är mindre bundna av faktisk tid och rum och att mobilen också ingår i deras vardagliga ritualer (t.ex. vid läggdags) och kan fungera som tillflykt från tristess.

Berit, 16 år: Alltså, de kan inte placera mig här och sen säga att de inte vet hur länge man ska sitta. Jag har en rättighet att veta det. /--/ Men grejen är, hade de som bött här fått ha sina mobiler, då tror jag faktiskt inte att så många hade klagat på SiS om jag ska vara helt ärlig. För det är skitjobbigt alltså, att inte få ha sin mobil. Vi säger, jag ska sitta här i ett år. Jag hade hellre suttit här i ett år och kämpat, alltså jag hade kunnat stå ut mycket bättre om jag hade fått ha min mobil.

Samtidigt som de unga uttryckte maktlöshet över vårdtiden och avsaknad av mobiltelefon (som en flykt från institutionens tid och rum) så gav de uttryck för att viss skötsamhet trots allt var viktigt för att inte riskera en förlängning av institutionstiden eller förlora fördelar av olika slag. Förluster som också är mätbara, t.ex. i pengar eller i kalendertid.

Elin, 17 år: Så har man inte klarat hela veckan, då drar de bort typ halva veckopengen. Man får inte kolla på film på kvällen på en hel vecka. Man får inte åka ut på en hel vecka. Alltså, det är sånt där du vet. /--/ Ja, om jag inte sköter mig och jag inte gör nånting som jag ska, då kommer jag ju få vara här skitlänge.

Skötsamheten är både funktionell och meningsfull i stunden, för att skapa en dräglig tillvaro för sig själv och behålla lugnet på institutionen. Ungdomarna pendlar i intervjuerna mellan att betona vikten av skötsamhet och beskriva den som meningslös för den sammanlagda tiden på institution, vilket kan förstås utifrån de olika och parallella tidsrytmer som präglar institutionsvården och den obestämda vårdtiden. Adam (1995) har visat

att olika tidsrytmer kan hänga samman och haka i varandra, men även stå i kontrast till varandra.

Även om de unga förstår argumenten för att de inledningsvis behövde placeras på en låst institution, ger de i intervjuer uttryck för en osynkroniserad timing utifrån sina upplevelser. Det är för mycket för sent, samtidigt som den behandling som ges ofta beskrivs som bristfällig eller rentav frånvarande, eller för lite för sent, för att använda Andersen och Torbenfeldt Bengtssons (2018) begrepp. För de unga är det händelserna, det som de uppfattar viktigt, som bör påverka vårdtiden, inte kalendertiden, vilket en av de intervjuade uttrycker:

Intervjuare. Vet du hur länge du ska vara här?

Jesper, 16 år: Nej, ingen aning. Min socialsekreterare har inte ens kommit hit. Det har gått två veckor, inget startmöte, ingenting.

/---/

Jesper: Jag är på behandling här, jag vet inte om det är behandling eller om det är dagis. Ingenting. Du bestämmer, uppe i hjärnan. Om de sätter fast dig härinne sex år eller sex dagar. /.../Skillnaden är att kan du bestämma det i hjärnan så kan du klara det på bara sex dagar. Men bestämmer du inte här [i huvudet], om du sitter här inne i sex år, sju år, det är samma skit.

De unga önskar också att socialsekreterarna skulle ta mer hänsyn till vad de varit med om tidigare, när de bedömer de ungas fortsatta vårdbehov, inte bara den situation som råder i nuet. Ungdomarna möter institutionslivet som är organiserat som att "behandling" är en uppgift på en viss tid och plats. Vid tiden för vår studie fanns dessutom olika avdelningar på institutionerna för akut vård, utredning och behandling som de unga kunde förflyttas mellan under vårdtiden. Institutionens tidslogik, schema och struktur matchar inte nödvändigtvis den unges behov och det som sker "i tid" (enligt strukturen och planen) kanske inte är "i rätt tid" för den enskilda personen. Isak, 19 år, säger "jag tycker ju jag har fått allting som man kan få därifrån [behandlingsavdelningen] liksom. De har gett mig hur jag ska kunna klara mig ute, jag har fått mycket erfarenheter därifrån och sånt. Så jag behöver ju inte det mer". När innehållet inte ger något återstår bara tiden som ska klaras av, och klocktiden där aktiviteter bockas av kommer i fokus.

Därför finns parallellt en längtan efter en omsorg och behandling som tydligare utgår från kalender- och klocktid, framför allt i frågan om hur länge den ska pågå. De vill kunna hänga upp sin tillvaro på något objektivt. Men även de fasta tiderna är ständigt flexibla.

Intervjuare. Vet du hur länge du ska vara kvar här?

Caroline, 16 år: Nej, jag, vi ska börja med en utslussningsplan nu. Och det är ju att jag ska flytta hem. Om det går som planerat då. Det är ett förslag som [behandlingspersonal] gjort. Att jag ska flytta hem [datum]. Det kan ju ändras liksom. Soc ska försöka gå med på det och sån här skit.

De intervjuade uttrycker ofta uppgivenhet över brustna löften om tid, som till exempel om en begränsad tids vistelse på en viss avdelning, eller hur länge hela institutionsvistelsen ska pågå. De är också ofta uppgivna över de situationer och händelser som präglar innehållet i vardagen, utifrån att det inte är rätt för dem själva. Tiden för behandlingen är en ständig fråga, men ändå alltid oklar.

Denise, 17 år: Jag hade hört om [behandlingsavdelningen] och sånt men jag tänkte, det är inte min plan. De kan inte göra det som jag är redo att göra. För att, alltså här ska man lära sig att åka buss, man ska lära sig att ta sig någonstans. Man ska lära sig gå upp på morgonen. Man ska göra sina pass. Om man gör sina pass får man göra si, man får göra så. Men jag ligger lite högre upp. Jag vill till ett annat ställe där jag kan få utsluss direkt. Jag har redan gjort allting, jag sköter mig galant, men nej.

De ungas vårdtid styrs av socialtjänsten som på distans bedömer vad som är "i rätt tid" för den unge, oavsett om det handlar om att den unge ska flyttas till en annan avdelning eller vårdtid. Ungdomarna pendlar i sina berättelser mellan flera parallella tidsrytmer, kopplat till kötider för att kunna flyttas till annan vårdform, socialtjänstens bedömning av deras process och till behandlingsbehov "här och nu", som av de unga ofta upplevs vara de-kontextualiserat från deras sammantagna erfarenheter. Deras syn på sitt eget vårdbehov präglas snarare av det Abbott (2001) kallar för händelser än av tid, samtidigt som institutionslivets vardag är inrutat i klocktid och institutionerna har organiserats i olika avdelningar med separata uppgifter som ska särskiljas och idealt hanteras i en viss tidsföljd. Sammantaget medför detta att en fast kalendertid för vården paradoxalt nog ändå efterfrågas av de unga.

I det perspektivet blir personalen de som står de unga närmast, de som delar deras tid och rum mer än socialsekreteraren, som sällan besöker institutionen. Personalen kan därmed också blir en resurs för de unga i kampen om tiden och stödja de unga i kontakten med socialtjänsten.

Personalens perspektiv

Ungdomarnas liv och vardag flyttas helt in på institutionen under den tid de är där och de är beroende av andra dygnet runt på obestämd tid. För personalen är institutionen en arbetsplats där de tillbringar en viss, angiven och begränsad, del av sin tid. De relaterar därmed till institutionen utifrån en annan tidsrytm än ungdomarna och kanske också i annorlunda i förhållande till vad som är vårdens grundtankar och uttalade mål. Behandlingspersonalen arbetar på schema, som strukturerar både deras egen vardag (den plats som arbetet tar i deras liv) och vilka aktiviteter de

ska delta i under arbetstiden. En behandlingsassistent beskriver arbetstiden som ett aktivt val: "För mig var det aktivt, för att jag hade jobbat natt och ville ju jobba dag. Och då var det lättare att få en tjänst här" (A1). Det sätter ljuset på att institutionen också är en arbetsplats, och bygger på helt andra principer än både det som anges i institutionens mål och det som ungdomarna upplever. Ungdomarna är tvingade att vara där, medan personalen är där på avsatt arbetstid. De går hem efter avslutat arbetspass, om de inte trivs med arbetet kan de söka ett annat och om de inte uppfyller organisationens krav få de inte vara kvar.

Verksamheten på avdelningarna är strukturerad utifrån scheman, det finns en tidsdefinierad struktur för vardagen, en objektiv plan som alla har att förhålla sig till. Personalen beskriver den strukturen som central för allt som sker, och att det första ungdomarna behöver lära sig på institutionen är att komma in i den strukturerade dygnsrytmen. En behandlingsassistent säger:

Får man en pojke som man vet kanske har levt ett liv inom aktivt missbruk och vänt upp och ner på dygnet, alltså han är ute på nätterna med droger och sover på dagarna. Början är ju alltid att vända rätt på dygnet, få honom drogfri, få honom att må bra, äta upp sig, det är ju egentligen om man får en pojke som alltså har levt väldigt hårt hemma (B1).

I uttalandet ställs "rätt på dygnet" mot ett hårt liv med droger, där man är ute på nätterna. Institutionen erbjuder aktiviteter på dagarna och sömn på nätterna, att saker görs på rätt tid, eller *on time* som Adam (1995) uttrycker det. Övergången från livet ute till livet på institutionen beskrivs återkommande av personal som att "landa" och när vår studie genomfördes skulle det ske på de så kallade "akutavdelningarna". Här skulle de unga vara placerade de första veckorna för att:

...landa, bli rena och alltihopa här. Sen är det ju inte så eftersom det är en akutavdelning då så har vi ju inte så mycket tid och spela på - - - så vi har ju inte så mycket behandling här utan vi försöker få dem till skolan, komma in i det praktiska (B2).

Att "landa" kan alltså förstås som att anpassa sig till en tidsnorm som anger inte bara vad som ska göras utan också när saker ska göras. "Landningen" kan också förstås som en process där den unge ska anpassas till institutionslivets tidsrytm och normer och det är i det sammanhanget personalen framstår som "fyrkantiga".

Personalens tid struktureras som arbetstid (klocktid som relateras till lön), och där det också ingår lagstadgade pauser. Parallellt löper vardagens händelser på institutionen vidare och läget som råder när en i personalen kommer till arbetet är inte given. Där bidrar den fasta tidsstrukturen och reglerna till att personalen kan hålla sig till samma linje när stämningen på institutionen plötsligt förändras, vilket en i personalen beskriver:

När jag gick på lunch för en halvtimme sedan, tre kvart sen, så var det jättelugnt, jättetrevligt på avdelningen, alltså. Sen har det hänt något, det kan vara en skitsak som de retar sig på, eller nån har gjort nåt fel eller så. Så kan det bli knas. Så det ändrar sig väldigt fort. (A5)

Trots fyrkantigheten i att försöka upprätthålla institutionslivets normer och struktur baserat på klocktid, påverkas institutionslivet och relationen mellan de unga och personalen därmed också i hög grad av det Abbot (2001) kallar för händelser. De förutsätter utrymme för flexibilitet för att personal ska kunna återupprätta strukturen när det oönskade sker.

Personalen tenderar att se flexibiliteten när de gör undantag i (tids)reglerna, i en viss situation eller för någon specifik ungdom, som nära kopplat till relationsorienterad tid eller processtid. Personalen talar även mycket om den korta tid som ungdomarna är hos dem och vikten av ändå bygga goda relationer för att omsorg och behandling ska fungera. De påtalar också svårigheten i att skapa en relation innan planeringen för de unga är klar. Bristen på tillräckligt med på processtid för att bygga en relation kan vara ett särskilt problem på de avdelningar där de unga tillfälligt "landar" i väntan på mer detaljerad planering. En behandlingsassistent säger:

Det är ju tidsbrist vi har, alltså vi har inte den tiden att gå igenom det hela, det hinner vi inte. Men det är kanske så att någon ungdom är här i två-tre veckor och så försvinner de (B2).

Även på behandlingsavdelningarna ser personalen problem med den begränsade tid som ungdomarna är där. En behandlingsassistent säger:

Att bygga relationer tar tid och det är trasiga tjejer som kommer, som inte har haft trygga relationer med vuxna tidigare så det är svårt och det tar tid. Men jag känner inte att jag så här, inte går in i det bara för att jag vet att de ska vara där kanske åtta veckor eller sex veckor eller sådär, för man känner ju ändå att där man kan, den relationen man kan skapa med en ungdom kan ju faktiskt förändra ungdomens syn också och försöka ta sig ur situationen som den är i idag (A3).

Medan målen på institutionen primärt handlar om att upprätthålla rutiner och genomföra specifika insatser, talar personalen genomgående om vikten av goda relationer, att känna de unga väl. Samtidigt är de medvetna om att ungdomarna är på institutionen under mycket begränsad tid, och att de kommer att ersättas av andra, men också att det handlar om unga människor som har problem just med relationer. I en fokusgrupp säger deltagarna:

Behandlingsassistent 1: Det blir ju jobbigt för ungdomen.

Behandlingsassistent 2: Ja, det är ungdomarna som blir lidande.

Behandlingsassistent 1: Skapar ju liksom relationer med oss och sen så ska det brytas upp igen, och de har ju svårt med att skapa relationer, allihopa. (B3)

Vardagen på institutionen består i flera tids-paradoxa. Goda relationer ska byggas upp, vilket aktualiserar den processtid som både personal och unga betonar. Samtidigt är planeringen för personalens arbetstider och för ungdomarnas vistelser inte konstruerade för att interpersonella relationer ska kunna fungera. Vardagen och sysslorna struktureras också huvudsakligen utifrån klocktid för olika aktiviteter, medan personal kommer och går utifrån hur arbetstiden är reglerad. Varken personal eller unga styr över den kalendertid/vårdtid den unge ska vara på institutionen. Både personal och ungdomar är utbytbara, medan strukturen och vardagsrytmen på institutionen upprätthålls. Relationerna blir då lätt till det som Teci Hill (2005) kallat "skenallians". Både personal och ungdomar inrättar sig i ett förhållningssätt där de bidrar till att upprätthålla institutionen, men där de inte har någon större betydelse för varandra som personer.

Sammanfattande diskussion

Vi har här presenterat berättelser om verksamheten på särskilda ungdomshem utifrån ungdomarnas och personalens perspektiv med fokus på hur de resonerar om tid. Den övergripande idén bakom låst institutionsvård för unga utgår från en processtid, en behandlingstanke där vårdtiden inte är förutbestämd utan beroende av den unges vårdbehov. Institutionsvistelsen och vården ska pågå tills fördefinierade individuella mål har uppnåtts. Det innebär att en bedömning gjord av professionella utanför institutionen (socialsekreterare) om vad som är "i rätt tid" styr tidpunkten för vårdens upphörande, inte en förutbestämd kalender eller klocktid. Att något är i rätt tid är en subjektiv uppfattning av händelser och situationer, inte något som baseras på kronologisk tid (Abbott 2001, Adam 1995). Inom den satta ramen, med socialsekreterarens tolkningsföreträde av vårdtiden, är möjligheterna för att skapa och bibehålla förändringsprocesser som baseras på interpersonella interaktioner och gemensamma händelser (Davies 1994; Hjärpe 2022), begränsad till den faktiska kalender- och klocktid som den unge befinner sig på institutionen. Klocktiden och processtiden präglar därmed institutionslivet parallellt och blir något både personal och unga på institutionen måste förhålla sig till.

Den totala institutionens logik dominerar över vardagen på institutionerna. Strukturen och rutinerna är i fokus, saker ska göras i tid och både personal och ungdomar inordnas. Ändå förekommer beskrivningar från både personal och ungdomar att det också görs positiva erfarenheter i detta sammanhang. De berättelserna ligger bortom den objektiva, gemensamt mätbara klocktiden. Det är händelser som genererats ur interpersonella kontakter och relationer, i rätt tid och i samspelet mellan personal och ungdomar. Dessa erfarenheter leder till att ungdomar till exempel säger i utskrivningssamtalen att de är nöjda med vistelsen (Statens institutionsstyrelse, 2022).

Ungdomarna beskriver klocktiden på institution som flytande och relaterar då tillvårdtiden, där de kan önska en förutsebarhet. Parallellt beskriver de institutionens tidsstruktur som både onödigt fast och rigid. De unga pendlar därmed mellan att önska sig olika tidsrytmer. Detta är beroende på om det är de själva eller de professionella som styr beslutet. Deras beskrivningar av meningslös skötsamhet kan därmed kopplas till en brist på egenkontroll över tiden och en ständig osäkerhet, om hur länge de ska vara där likaväl som vad som kommer att hända under dagen. Kaos kan utbryta, saker kan bli inställda och planer kan ändras. Personalen möter detta med en flexibel fyrkantighet där de upprätthåller institutionens struktur samtidigt som de försöker möta ungdomarna som personer. Tillsammans hanterar personal och ungdomar institutionslivet utifrån sina skilda förutsättningar. De möts och upprätthåller institutionens struktur och idén om den objektiva tiden där saker sker som planerat. Samtidigt har de var och en sina subjektiva upplevelser av de händelser som inträffar.

I vissa stunder, vissa möten, ser de ändå varandra bortom institutionens givna roller och då delar de samma erfarenhet och subjektiva upplevelser av händelser. Det går bortom den totala institutionen, men det är också det som ger näring till både personal och ungdomar, det som får dem att se något positivt värde i situationen. Kanske är det dessa oväntade ögonblick som skapar känslor av nöjdhet. Ungdomar kan också finna trygghet i det strukturerade institutionslivet, att schemat skapar ett sammanhang för dem, där och då.

Genom att betrakta institutionslivet med ett perspektiv på tid framträder ny förståelse. Rytmen för institutionen, för personalen och för ungdomarna är olika, även om det handlar om samma tidsstrukturerade aktiviteter. Den objektiva och strukturerade klocktiden behövs för att skapa en gemensam rytm i vardagen. Men den fungerar bara som upprätthållande av institutionens ordning. Även när personal och ungdomar har skapat goda relationer är de situationella och tillfälliga. De bidrar till positiva händelser som ger goda erfarenheter, men bara i den konkreta situationen. För att insatser ska kunna leda till förändring behövs timing som är personligt anpassad till varje ungdom. En sådan timing är mycket svår att kombinera med institutionens tidsstruktur eller personalens arbetstider. Den kräver ett djupare personligt engagemang, bortom de roller som en total institution erbjuder.

Kontaktuplysningar

Lina Ponnert: lina.ponnert@soch.lu.se

Kerstin Svensson: kerstin.svensson@soch.lu.se

Referenser

- Abbott, Andrew (2001). *Time matters: on theory and method*. Chicago: University of Chicago Press.
- Adam, Barbara (1990). *Time and Social Theory*. Cambridge: Polity Press.
- Adam, Barbara (1995). *Timewatch: The Social Analysis of Time*. Cambridge: Polity Press.

- Adam, Barbara (2004). *Time*. Cambridge: Polity Press.
- Ahonen, Lia (2012). *Changing behaviours or behavioural change? A study of moral development and transnational processes in juvenile institutional care*. Diss Örebro: Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete, Örebro universitet.
- Ahonen, Lia & Degner, Jürgen (2013). Staff Group Unanimity in the Care of Juveniles in Institutional Treatment: Routines, Rituals, and Relationships. *Journal of Offender Rehabilitation*, 52(2):119-137. <https://doi.org/10.1080/10509674.2012.751953>
- Andersen, Ditte & Torbenfeldt Bengtsson, Tea (2018). Timely care: Rhythms of bureaucracy and everyday life in cases involving youths with complex needs. *Time & Society*, 28(4): 1509-1531. <https://doi.org/10.1177/0961463X18783371>
- Andersson, Peter & Överlien, Carolina (2018). 'If you take it personally you break'. Neglected voices on violence in secure units for adolescents. *Social Work and Social Sciences Review*, 19(3):61-80. <https://doi.org/10.1921/swssr.v19i3.1191>
- Andersson, Peter (2021). *Hot, våld och emotionellt arbete på de särskilda ungdomshemmen*. *Personalens berättelser*. Diss Stockholm: Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.
- Bengtsson, Tea Torbenfeldt (2012). Boredom and action – experiences from youth confinement. *Journal of Contemporary Ethnography*, 41(5): 526-553. <https://doi.org/10.1177/0891241612449356>
- Bosworth, Mary & Carrabine, Eamonn (2001). Reassessing resistance race, gender and sexuality in prison. *Punishment & Society*, 3(4): 501-515. <https://doi.org/10.1177/14624740122228393>
- Buehler, R. E., Patterson, G. R. & Furniss, J. M. (1966) The reinforcement of behavior in institutional settings. *Behavior Research and Therapy*, 4(3): 157-167. [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(66\)90002-7](https://doi.org/10.1016/0005-7967(66)90002-7)
- Cesaroni, Carla & Alvi, Shahid (2010). Masculinity and resistance in adolescent carceral settings. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 52(3): 303-320. <https://doi.org/10.3138/cjccj.52.3.303>
- Crawley E and Crawley P (2013). Understanding prison officers: Culture, cohesion and conflicts. In: Bennet J, Bowling, B and Wahidin A (eds.) *Understanding Prison Officers*. Milton Park: Willan Publishing, pp. 134-150.
- Davies, Karen (1994). The tensions between process time and clock time in care-work: the example of day nurseries. *Time & Society* 3(3): 277-303. <https://doi.org/10.1177/0961463X94003003002>
- Deery, Ruth (2008). The tyranny of time: tensions between relational and clock time in community-based midwifery. *Social Theory & Health*, 6(4): 342-363. <https://doi.org/10.1057/sth.2008.13>
- Dishion, Thomas J., McCord, Joan & Poulin, François (1999). When interventions harm. Peer groups and problem behavior. *American Psychologist*, 54(9): 755-764. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.9.755>
- Enell, Sofia (2015). *Transit i samhällsvården. När unga utreds på särskilda ungdomshem*. Diss. Växjö: Linnéuniversitetet, Institutionen för socialt arbete.
- Enell, Sofia (2018). Anpassningsstrategier och tolkningsföretärde. Ungas erfarenheter av att utredas på institution. I: Enell, Sofia; A.Vogel Maria & Gruber, Sabine (red.). *Kontrollerade unga. Tvångsvårdspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur, pp. 143-166.
- Franzén, Anna (2017). *Behandlingsdilemman och identitet på ett särskilt ungdomshem för unga män*. *Institutionsvård i fokus nr 1, 2017*. Stockholm: Statens Institutionsstyrelse.
- Fox, Kathryn J. (1999). Changing violent minds: Discursive correction and resistance in the cognitive treatment of violent offenders in prison. *Social Problems*, 46(1): 88-103. <https://doi.org/10.2307/3097163>
- Gradin Franzén, Anna and Aronsson, Karin (2013). Teasing, laughing, and disciplinary humor: Staff-youth interaction in detention home treatment. *Discourse Studies*, 15(29), pp. 167-183. <https://doi.org/10.1177/1461445612471469>

- Goffman, Erving (1961/2009). *Totala institutioner. Fyra essäer om anstaltslivets sociala villkor*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Hill, Teci (2005). *Allians under tvång. Behandlingssamarbete mellan elever och personal på särskilda ungdomshem*. Diss. Linköping: Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap.
- Hirvonen, Helena & Husso, Marita (2012). Living on a knife's edge: temporal conflicts in welfare service work. *Time & Society*, 21(3): 351-370. <https://doi.org/10.1177/0961463X12454382>
- Hjärpe, Teres (2022). Measurable time is governable time: Exploring temporality and time governance in childcare social work. *Time & Society*, 31(2):291-314. <https://doi.org/10.1177/0961463X211059022>
- Ingold, Tim (1995). Work, time and industry. *Time & Society* 4(1): 5-28. <https://doi.org/10.1177/0961463X95004001001>
- Kallenberg, Kim Silow (2016). *Gränsland. Svensk ungdomsvård mellan vård och straff*. Diss. Huddinge: Södertörns högskola
- Levin, Claes (1998). *Uppfostringsanstalten. Om tvång i föräldrars ställe*. Diss. Lund: Arkiv förlag.
- Nylander, Per Åke; Bruhn, Anders & Lindberg, Odd (2008). Säkerhet eller rehabilitering? Om subkulturell differentiering bland kriminalvårdare', *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 14(3), pp. 45-62.
- Palm, Jessica (2003). *Ungdomarnas upplevelse av slutna ungdomsvård. En jämförelse med LVU-placeringar och fängelse*. Forskningsrapport nr 2. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.
- Pettersson, Tove (2021a). *Att uppleva, motverka och hantera konflikter inom tvångsvård och arbetet med Trygghetsplaner*. Statens Institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 6.
- Pettersson, Tove (2021b). Mat, makt och motstånd: Om konflikter inom tvångsvård. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, nr.1: 236-250.
- Polvere, Lauren (2011). Youth perspectives on restrictive mental health placement: Unearthing a counter narrative. *Journal of Adolescent Research*, 26(3): 318-343. <https://doi.org/10.1177/0743558410391257>
- Polvere, Lauren (2014). Agency in institutionalised youth: a critical inquiry. *Children & Society*, 28(3): 182-193. <https://doi.org/10.1111/chso.12048>
- Ponnert, Lina; Johansson, Susanna & Svensson, Kerstin (2020). *Akutavdelningar på Särskilda Ungdomshem. Akutpraktiken ur Personalens, de Ungas Och Socialtjänstens Perspektiv*. Stockholm, Statens Institutionsstyrelse.
- Ponnert, Lina & Johansson, Susanna (submitted manuscript). *Blurred discretion within a collaborative practice*. Professionals' account-making of institutional care for youth.
- Rosenberg, Hananel; Blondheim, Menahem; Sabag-Ben Porat, Chen (2022). Mobile phones and the experience of time: New perspectives from a deprivation study of Teenagers. *Time & Society*, 31(3):366-391. <https://doi.org/10.1177/0961463X221077492>
- Shannon, David (2011). *Follow-up of youths admitted to SiS youth care facilities 1997-2001*. Institutionsvård i fokus, nr 4. Stockholm: Statens institutionsstyrelse
- Statens institutionsstyrelse (2022). *Ungdomar utskrivna från SiS särskilda ungdomshem 2020. En sammanställning av ADAD utskrivningsintervju*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.
- Statens institutionsstyrelse (2023) *SiS i korthet 2022. En samling statistiska uppgifter om SiS*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.
- Svensson, Kerstin & Ponnert, Lina (2022). Flexible Rigidity and Caring Distance: How Discretion Works in Compulsory Care. *The British Journal of Social Work*. 52 (2): 946-963. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab076>
- Thompson, Edward Palmer (1967). Time, Work-Discipline, and Industrial Capitalism Time, Work-Discipline, and Industrial Capitalism. *Past & Present*, 38(1): 56-97. <https://doi.org/10.1093/past/38.1.56>

- Ugelvik, Thomas (2012). Prisoners and their victims: Techniques of neutralization, techniques of the self. *Ethnography*, 13(3): 259-277. <https://doi.org/10.1177/1466138111435447>
- van den Tillaart, Jantine; Eltink, Ellen; Stams, Geert-Jan; Van der Helm, Peer & Wissink, Inge (2018). Aggressive Incidents in Residential Youth Care. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(13): 3991-4007.
- Vogel, Maria Andersson (2012). *Särskilda ungdomshem och vårdkedjor. Om ungdomar, kön, klass och etnicitet*. Diss. Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Wästerfors, David (2009). *Konflikthantering i ungdomsvård ur ett sociologiskt perspektiv*. SiS forskningsrapport nr 3. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.